

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ШЛЯХ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: ЕКОНОМІЧНІ ВИГОДИ ТА ПРОБЛЕМИ

Н. О Фаріон, аспірант

Науковий керівник – В. В. Бугас, кандидат економічних наук, професор
Київський національний університет технологій та дизайну

Розглянуто сучасне положення України у світі та її статус в міжнародній торгівлі. Акцентовано увагу на важливості підвищення конкурентоспроможності продукції з метою виходу на Європейський ринок.

Проаналізовано експорт та імпорт України за перше півріччя 2014. Визначено основні проблемні аспекти українського експорту.

Ключові слова: глобалізація, Європейський союз, євроінтеграція, європейська модель розвитку, експорт, імпорт, конкуренція, конкурентоспроможність продукції.

Найважливішим чинником, який визначає розвиток світової економіки в наш час, виступає глобалізація світового господарства. Глобалізація є невід'ємною частиною цивілізації у XXI ст. Глобалізація - це процес всесвітньої економічної, політичної, воєнної та культурної інтеграції та уніфікації.

За роки своєї незалежності Україна не достатньо включалася до процесу глобалізації. Весь цей час точилась самовиснажувальна боротьба за східний та західний вектор економічної інтеграції. Політична еліта на словах підтримувала євроінтеграцію. Поширеною була думка скептичного ставлення до вступу в Європейський Союз. Стверджувалось, що економіка країни ще не готова до вступу в європейський простір. Незважаючи на величезний тиск з боку суспільства Президент В. Янукович вже перед самим підписанням угоди з Євросоюзом розвернув вектор інтеграції в бік Митного Союзу. Українці сприйняли це як зраду. Як результат 21 листопада 2013 року розпочалися масові протести у Києві, які згодом отримали назву «Євромайдан». Отже можна з впевненістю сказати, що саме в цей час українське суспільство зробило свій свідомий вибір на користь європейської моделі розвитку.

В результаті протестів режим Януковича було повалено. Та одразу після цього нависла загроза розколу України. Тимчасовою слабкістю країни скористалася Росія заручившись підтримкою політичних сил колишнього режиму. Анексувавши Крим Російська Федерація вдалась до прямого військового вторгнення на сході країни.

Як бачимо країна, що не є інтегрованою до міжнародних структур, автоматично виступає поодиноким гравцем. Протистояння з Росією можна було б уникнути, якби Україна була інтегрованою у якусь серйозну міжнародну структуру. На сьогодні Україна не є членом жодного блоку чи союзу, окрім хіба що ООН, проте туди входять практично всі країни. Щодо членства в СНД то Україна офіційно відмовилася від головування, а також має намір узагалі відмовитися від участі в ньому через збройну агресію Росії та анексію Кримського півострова.

Саме через ці вагомні причини Україна нарешті усвідомила необхідність стати активнішим суб'єктом глобального простору і питання про те - навіщо нам (Україні) взагалі входити в те чи інше інтеграційне об'єднання відпало само собою. Очевидним є те, що майбутнє керівництво країни має обрати за стратегію просування економіки України в напрямку повної інтеграції не тільки з Європейським Союзом, але й з міжнародною економікою через членство в

міжнародних фінансових та економічних інститутах.

Нині ж ключовими організаціями до яких Україна прагне інтегруватися є ЄС та НАТО. На сьогоднішній день для України найбільшого значення набуває приєднання до найпотужнішого у світі утворення, яким є НАТО. Поки не вирішиться конфлікт між Україною та Росією навряд чи можна буде серйозно говорити про осмислену участь України в НАТО.

Важливим досягненням для України є підписання та ратифікація Угоди про асоціацію з Європейським Союзом. Угода про асоціацію з ЄС юридично фіксує політичні гарантії суверенітету, незалежності та територіальної цілісності Української держави.

Під успішним виконанням Угоди про асоціацію мається на увазі відповідати критеріям членства. Отже подальше приєднання до ЄС можливе лише тоді, коли буде виконано Копенгагенські критерії членства у цій структурі. Копенгагенські критерії поділяються на три основні групи:

- * політичні: стабільність установ, які гарантують демократію, верховенство права, дотримання прав людини та захист прав меншин;

- * економічні: дійова ринкова економіка;

- * законодавчі: реформування законодавства і судової системи.

Не можна не погодитись з тим, що кожна країна мала б їх досягти, бо це критерії економічного розвитку, критерії демократії, критерії високого соціального забезпечення. Досягнення цих критеріїв сприятиме економічному розвитку, а саме:

- підвищенню якості життя громадян;
- модернізації усіх сфер життя держави і суспільства;
- підвищенню конкурентоздатності українських виробників;
- просуванню до світової спільноти;
- тощо.

Отже через зону вільної торгівлі з ЄС український виробник отримає можливість завоювати своє місце на "заможному" європейському ринку, знайти свою нішу та просувати якісний український продукт за достойною ціною на ринки європейських країн. Вітчизняні споживачі, у свою чергу, отримають доступ до високоякісних європейських товарів в Україні за нижчими цінами. Саме це, а не членство як таке, є метою європейської інтеграції. Угода дозволить нам вийти на такий рівень розвитку, коли подальший рух у напрямі членства в ЄС перетвориться на питання політичної доцільності.

Та потрібно виходити з реалій сьогодення. Очевидним є те, що економіка України переживши в 2013-2014 рр. переддефолтний стан, а в даний час спрямовуючи надзвичайно великі кошти у зону АТО залишається досить слабкою та вразливою. Виконати економічні критерії членства за таких умов буде проблематично, які в широкому сенсі, означають наявність ринкової економіки та здатність виробників витримати конкуренцію в рамках Європейського Союзу.

Як повідомляє Державна служба статистики України (Держстат) в січні-липні 2014 обсяг експорту товарів до країн Європейського Союзу становив 32,6% від загального обсягу експорту, до інших країн – 67,4% (за січень-липень 2013 р. 26,9% та 73,1% відповідно), при тому що до країн СНД становив 33,2%.

Так, серед найбільших країн-партнерів експорт товарів збільшився до Єгипту – на 34,7%, Польщі – на 22,1%, Італії – на 13,9%, Німеччини – на 7%, Китаю та Угорщини – на 3,4%. Одночасно скоротився до Росії на 23,7%, Індії – на 2,2%.

Обсяг експорту товарів до країн ЄС збільшився проти січня-липня 2013 р. на 1 млрд 392,7 млн дол. (14,7%), зокрема, зріс обсяг поставок палива мінеральних, нафти та продуктів її перегонки на 46,9%, жирів та олій тваринного або рослинного походження – на 44,2%, механічних машин – на 35,9%, деревини і виробів із деревини – на 30,7%, зернових культур – на 24%, залишків і відходів харчової промисловості – на 23,6%, електричних машин – на 13,5%, чорних металів – на 11,4% та виробів із чорних металів – на 6%.

Питома вага країн Європейського Союзу в імпорті товарів становила 36,2% від загального обсягу, з інших країн – 63,8% (за 7 місяців 2013 р. 35,7% та 64,3% відповідно).

Імпорт товарів проти відповідного періоду попереднього року збільшився тільки з Білорусі на 14,6%, з решти найбільших країн-партнерів зменшився: з Китаю на 31,3%, Туреччини – на 27,1%, Німеччини – на 26,5%, США – на 26,2%, Франції – на 24,1%, Росії – на 20,7%, Польщі – на 20,1% та Італії – на 18,4%.

Обсяг імпорту товарів із країн ЄС зменшився проти січня-липня 2013 р. на 2 млрд 835,3 млн дол. (на 19,4%), у тому числі за рахунок: засобів наземного транспорту, крім залізничного на 54,4%, паперу та картону – на 31,9%, механічних машин – на 26,9%, різноманітної хімічної продукції – на 17%, пластмас, полімерних матеріалів – на 15,9%, електричних машин – на 15,3%, фармацевтичної продукції – на 10,2%.

Як бачимо Україна в січні-липні 2014 р. скоротила експорт товарів до Російської Федерації на 23,7% та імпорт із Росії – на 20,7%.

Провівши ревізію усієї експортної продукції стає зрозумілим, що наша країна виробляє занадто мало товарів, що є конкурентоспроможними на міжнародних ринках. Україна експортує головним чином сільськогосподарську продукцію, товари хімічної промисловості, сталь і сировину, а саме:

- сільське господарство: насамперед виробництво цукру, олії, свіжих овочів та фруктів; харчова промисловість (кондитерська промисловість, виробництво безалкогольних напоїв та соків, продукти на основі переробки м'яса та молока тощо);

- тютюнова промисловість;

- виробництво алкогольних напоїв;

- окремі низькотехнологічні виробництва в хімії (сірчана кислота,

мінеральні добрива, броміди тощо);

- добувна промисловість по видобутку вищенаведених корисних копалин;

За відповідних організаційних й фінансових умов, а також при належній комерційній роботі на зовнішніх ринках економіка України може зберігати порівняльні переваги у таких галузях та виробництвах:

- матеріалоємна, особливо металоємна продукція важкого машинобудування, включаючи комплектне енергетичне устаткування, обладнання для металургійних заводів, виробництво верстатів, дорожньо-будівельної техніки з використанням імпортованих вузлів та комплектуючих;

- ракетно-космічна техніка;

- виробництво важких транспортних літаків;

- окремі підгалузі у суднобудуванні; окремі сектори у сільськогосподарському машинобудуванні;

- виробництво комп'ютерної техніки та інших електронних та електротехнічних приладів на базі імпортованих вузлів, деталей та комплектуючих;

- розробка окремих видів зброї та військової техніки;

- окремі наукоємні високотехнологічні виробництва (виробництво зварювальної апаратури, порошкова металургія, виробництво нових видів матеріалів із специфічними властивостями тощо);

Як бачимо ми майже нічого не можемо запропонувати в високотехнологічній сфері. Україна має всі передумови бути розвинутою країною. Нам вкрай необхідно «розширювати свої експортні можливості». А для цього насамперед потрібно розвивати перспективні сфери економіки (галузі господарства) України: інфраструктуру та ІТ-сферу, а також надання окремих видів послуг (транспортних, оздоровчого туризму, інжинірингових послуг, в галузі освіти, передусім у галузях технічних наук). Серйозну конкуренцію для країн Заходу можуть також скласти товари легкої промисловості, які мають високу якість. Але ІТ-сфера - одна з найбільш перспективних галузей української економіки. Не можна не погодитись з тим, що сучасний світ представляє собою світ інформаційних технологій. Навіть ми не побоїмось стверджувати про те, що на наших очах закладається фундамент нового типу світової цивілізації – «цивілізації мережі» або у більш вужчому значенні так званої «інтернет-цивілізації».

Цей потенціал дозволить Україні стати надзвичайно важливим гравцем у наступні 10-20 років. Та це все буде залишатися тільки перспективою до того моменту, поки ми не вийдемо з кризового становища, в якому знаходиться вся країна. Кризу, яка зараз охопила всю країну, ми повинні використати для того, щоб стати справжніми людьми, а не сірою бездумною масою і поступово із суспільства криміналітету перетворитися на суспільство партнерства.

Безперечно Україна в майбутньому має всі шанси для повноцінного входження до ЄС. А серйозним стимулом для цього є те, що Україна після

підписання угоди про асоціацію з Євросоюзом отримає наступні вигоди:

- високий рівень захисту прав споживачів;
- переваги для малого та середнього бізнесу;
- експорт товарів сільського господарства до ЄС;
- експорт послуг до ЄС;
- боротьба з корупцією;
- соціальний захист і освіта;
- наука, технології та космос;
- охорона навколишнього середовища;

Щоб повною мірою скористатися перевагами угоди про вільну торгівлю з ЄС, потрібно освоїти ринки збуту і забезпечити своїй продукції конкурентоспроможність.

Зрозумілим є те, що на європейський ринок слід заходити із продуктами, конкурентоспроможними і за ціною, і за якістю.

В питанні ціни, прагнучі підтримати економіку майбутнього партнера, Європейський Союз, врахувавши критичну ситуацію нашої економіки пішов нам на зустріч відчинивши в односторонньому порядку свої ринки для українських товарів терміном на 6 місяців. Очевидним є те, що надані преференції відкривають перед нашою державою чимало перспектив. Фактичне скасування мит означає підвищення конкурентоспроможності українських товарів, адже тепер їх можна пропонувати європейським споживачам за нижчими цінами.

Однак тимчасові митні преференції ще не означають масштабного просування продукції з українською маркою на ринки ЄС. Навряд чи європейські транснаціональні компанії дозволять зробити це без зайвих проблем, так як конкуренцію ніхто і ніколи не відміняв. Так, це буде боротьба за економічне виживання, можливо навіть природний відбір для окремих сегментів галузей економіки, але боротьба, від якої виграє громадянин України, її економіка та зрештою держава. Звісно, що продукцію, яку ми експортували до Росії, не так легко буде проштовхнути на ринки Європейського Союзу. Для цього треба подолати певні бар'єри (проблеми). Будь-яка країна, яка прагне пробитись на ринки Євросоюзу, має відповідати його вимогам і одночасно витримувати конкуренцію з іншими гравцями ринку – країнами, що розвиваються.

Сьогодні значна частка української продукції не відповідає вимогам ЄС, так як ринок Європейського Союзу висуває високі вимоги до безпеки якості продукції. Та можливість вільної торгівлі з ЄС обумовить поступове підвищення якості та ефективності українського виробництва. У підвищенні якості продукції особливо важливу роль відіграють її стандартизація і сертифікація. Отже для підвищення якості продукції потрібно, щоб все у нас було сертифіковане і стандартизоване. І хоча Україна вже багато зробила, щоб гармонізувати своє законодавство у цій сфері до європейського, процес іще не завершений.

Науковці та спеціалісти вказують на ще одну проблему, яку доведеться

розв'язувати тим, хто прагне підкорити європейські ринки. Це відповідне фасування і упаковка, документальне підтвердження якості та безпеки продукції.

Євросоюз змусить нас вирішити всі вище вказані проблеми. Та іншого виходу в Україні просто немає. Уряд, зі свого боку, обіцяє проводити політику «опанування європейських ринків». Але й кожному підприємцю потрібно самотужки вдосконалювати бізнес-практику та вирішувати питання відповідності своєї продукції європейським стандартам.

Звичайно, перші роки адаптації до умов зони вільної торгівлі будуть непростими. У цьому немає нічого дивного, адже системні перетворення завжди призводять до короткострокових втрат. Водночас, сам факт підписання Угоди про асоціацію з Україною значно підвищить інвестиційну привабливість та приток прямих іноземних інвестицій, що дозволить урівноважити від'ємний торговельний баланс з ЄС.

Експерти вважають, що Україні знадобиться не менше двох років напруженої роботи, аби отримати доступ на європейський ринок за всіма групами продуктів. Однак те, що під час кризи нам дали певний аванс, вимагає від України надзвичайної концентрації зусиль, аби вікно до Європи не зачинилося раніше визначеного терміну.

З урахуванням цих факторів Україні необхідно якомога швидше вийти на світовий рівень міжнародної торгівлі. І робити це не просто швидко, а надзвичайно швидко.

Література:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами – членами, з іншої сторони. 235 с.
2. Матеріали Представництва ЄС в Україні «Міфи щодо Угоди про асоціацію – аналіз фактів». [Інтернет ресурс]. – Електронні текстові дані. – Режим доступу: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/documents/myths_aa_uk.pdf
3. Вільна енциклопедія Вікіпедія [Інтернет ресурс]. – Електронні текстові дані. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org>
4. Державна служба статистики України. Режим доступу: [Інтернет ресурс]. – Електронні текстові дані. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Статистична інформація з сайту Міністерства закордонних справ України. [Інтернет ресурс]. – Електронні текстові дані. – Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua>